

Historia i pamięć | W poszukiwaniu miejsc żydowskiego życia we Frankfurcie nad Odrą

Metoda i przebieg

Miasto Frankfurt nad Odrą można postrzegać jako miejsce, w którym możliwe jest doświadczenie historii w jej wielowątkowości i niejasności. Korzystając z tych właściwości tego miejsca, można je wykorzystać jako miejsce nauki. Podczas warsztatów ich uczestnicy, pracując w trzech grupach, zbierają wrażenia o zmianach przestrzeni miejskiej i o różnych formach upamiętniania historii żydowskiej.

Każda z grup będzie intensywnie zajmować się tym miejscem. Uczestnicy poznają żydowską historię Frankfurtu jako część ogólnej historii tego miasta. Praca w grupach polega na samodzielnym badaniu i odkrywaniu. Główną częścią warsztatu jest praca ze zdjęciami i tekstami źródłowymi, pytania zadawane mieszkańcom Frankfurtu oraz porównanie historycznych i aktualnych planów miasta. Przygotowane pytania powinny pobudzić do refleksji nad pamięcią historyczną. Wyniki pracy w grupach zostaną zaprezentowane podczas dyskusji podsumowującej warsztaty.

Grupa: 10-15 osób, **Wiek:** od 14 lat
Czas trwania: ok. 3 godz.

1. Przygotowanie

(ok. 1,5 godz.)

Przed przyjazdem do Frankfurtu należy poświęcić około 1,5 godziny na merytoryczne przygotowanie się do tematu żydowskiego Frankfurtu. W tym celu znajdą Państwo wśród materiałów dwustronicowy tekst o żydowskiej historii miasta. Skopiujcie Państwo ten tekst dla uczestników grupy. Powinien on zostać przeczytany i omówiony w grupie przed przyjazdem do Frankfurtu. Warsztaty we Frankfurcie nie mają na celu przekazania wiedzy faktograficznej, zatem tekst ma dać tego typu ogólną orientację.

Po przyjeździe do Frankfurtu lub do Słubic, proszę udać się do ratusza w centrum Frankfurtu. Z dworca kolejowego we Frankfurcie można dojechać tam tramwajem nr 1 lub 3 do stacji „Brunnenplatz” albo w 20 minut dojść piechotą. Ze Słubic można dotrzeć pieszo przez most do ratusza w około 30 minut.

Początek warsztatów, praca w grupach

(ok. 15 minut)

Przy ratuszu rozpoczynają się warsztaty. Proszę podzielić uczestników na trzy mniej więcej równe grupy, które będą pracować nad następującymi tematami:

1. Nowa synagoga,
2. Stary Uniwersytet Viadrina,
3. Kamienie pamięci.

Grupa „Nowa synagoga“: „Nowa synagoga“ została po wojnie całkowicie zniszczona. Na miejscu, w którym stała znajduje się dzisiaj przystanek tramwajowy „Brunnenplatz“ na ulicy Karl-Marx-Straße. Na chodniku naprzeciwko znajduje się kamień pamiątkowy poświęcony synagodze, jak również metalowa płyta z historycznym i aktualnym planem miasta.

Grupa „Stary Uniwersytet Viadrina“: Dawna Viadrina znajdowała się na północnym krańcu centrum miasta. Po rozebraniu tego budynku w latach 60-tych XX wieku, wybudowano na tym miejscu bloki mieszkalne. Na pamiątkę Viadriny postawiono symboliczny mur z portretami dawnych profesorów.

Grupa „Kamienie pamięci“: „Kamienie pamięci“ to projekt artysty z Kolonii Guntera Demniga. Te małe mosiężne płytki są umieszczane na pamiątkę ofiar narodowego socjalizmu na miejscu ich ostatniego znanego miejsca zamieszkania.

Każda grupa otrzymuje kartkę z zadaniami, stary i nowy plan miast, zdjęcia oraz spisane świadectwa świadków historii. Kartę z zadaniami, plany miast i świadectwa dla grupy „Kamienie pamięci” znajdą Państwo na tej stronie. Zdjęcia dla grup „Nowa Synagoga” oraz „Stary Uniwersytet Viadrina” znajdą Państwo pod następującymi adresami. Proszę wydrukować te zdjęcia w wielkości A4.

Grupa „Nowa synagoga“: <http://www.sztetl.org.pl/pl/article/slubice/11,synagogi-domy-modlitwy-i-inne/> (z prawej strony pod hasłem „Galeria“: Historyczne zdjęcia z wnętrza i z zewnątrz synagogi).

Grupa „Stary Uniwersytet Viadrina“: http://www.euv-frankfurt-o.de/de/ueber_uns/frankfurt_oder/geschichte_ffo/bilder/alte-uni.gif

Poza tym każda grupa potrzebuje aparat cyfrowy lub telefon komórkowy z funkcją robienia zdjęć.

Praca w grupach

(ok. 1,5 godz.)

Po tym jak wszystkie grupy otrzymały swoje materiały i kartki z zadaniami dotyczącymi poszczególnych miejsc, rozpoczyna się samodzielna praca w grupach bez osoby prowadzącej. Należy umówić jakieś miejsce spotkania na wszelki wypadek, w którym będzie przebywać osoba prowadząca podczas samodzielnej pracy grup.

Na początek każda z grup ma za zadanie znaleźć swoje miejsce, porównując stary i nowy plan miasta. Aby ułatwić orientację, miejsca te są zaznaczone na starym planie. W ten sposób każda z grup powinna samodzielnie dotrzeć na swoje miejsce i dzięki postawionym pytaniom pracować w tym miejscu.

Podsumowanie pracy w grupach

(ok. 1,5 godz.)

Po zakończeniu pracy w grupach wszyscy spotykają się w jednym miejscu, aby przedstawić wyniki. Możecie Państwo zapytać o możliwość skorzystania z sali na Uniwersytecie Viadrina, w Collegium Polonicum w Ślubicach lub w Bibliotece Regionalnej we Frankfurcie. W przypadku małych grup i jeśli niemożliwa jest rezerwacja sali przed warsztatami, można spotkać się w jednej z większych kawiarni, które znajdują się wokół ratusza.

Podsumowanie można przeprowadzić w formie dyskusji w małych grupach na zadane pytanie:

„Jak powinno wyglądać odpowiednie upamiętnienie historii żydowskiej we Frankfurcie?”

Wyjaśnienie:

Tutaj chodzi o to, aby zachęcić uczestników do refleksji o różnych możliwościach upamiętniania w miejskiej przestrzeni publicznej. Możliwe jest np. porównanie istniejących miejsc pamięci z możliwymi nowymi formami.

Aby przedyskutować to pytanie, można podzielić uczestników na nowe małe grupy, tak żeby w każdej grupie było po jednej osobie z każdej z grup tematycznych. Celem jest wspólne wypracowanie koncepcji. Następnie każda z grup przedstawia swoją koncepcję pozostałym uczestnikom w formie plakatu.

Linki

Wirtualny żydowski Frankfurt nad Odrą (<http://www.juedischesfrankfurtvirtuell.de>)

Audiowizualnemu przewodnikowi po Frankfurcie towarzyszy strona internetowa, na której można znaleźć opisane stacje przewodnika audiowizualnego w języku polskim i niemieckim, jak również teksty dotyczące wszystkich dotąd ułożonych we Frankfurcie i Słubicach kamieniach pamięci.

Słubice na stronie „Wirtualny Sztetl” (<http://www.sztetl.org.pl/pl/city/slubice>)

Strona ta przedstawia po polsku i częściowo po niemiecku szczegółowe informacje, zdjęcia, wskazówki bibliograficzne i materiał źródłowy dotyczący historii żydowskiej prawie każdej polskiej miejscowości. Znajdziemy tutaj także historię Słubic, czyli częściowo i Frankfurtu. W rubryce zdjęcia można znaleźć wiele zdjęć z cmentarza żydowskiego.

Gmina żydowska we Frankfurcie nad Odrą (<http://www.juedische-gemeinde-ffo.de>)

Na stronie gminy żydowskiego można znaleźć dane adresowe, informacje o wystawach, zarys historii żydowskiej Frankfurtu oraz kilka zdjęć.

Archiwum Miejskie Frankfurtu nad Odrą (<http://www.stadtarchiv-ffo.de>)

Na stronie archiwum miejskiego w punkcie „Szczególna oferta” („Besondere Angebote“) można znaleźć wiele historycznych zdjęć. W trakcie warsztatów warto wykorzystać zdjęcia z tej strony.

Bibliografia

Hejduk-Szamlicka, Henryka: Krótka historia cmentarza żydowskiego Frankfurt nad Odrą – Słubice, Zielona Góra 1999.

Meier, Brigitte: Frankfurt (Oder). w: Diekmann, Irene A. (red.): Jüdisches Brandenburg – Geschichte und Gegenwart. Berlin 2008. s. 113-153.

Lotter, Friedrich: Lebenswege ehemaliger jüdischer Bürgerinnen und Bürger aus Frankfurt (Oder). w: Verein der Freunde und Förderer des Museums Viadrina Frankfurt (Oder) (red.): Frankfurter Jahrbuch 2001, s. 113-117.

Informacje techniczne

Informacja turystyczna we Frankfurcie nad Odrą

Przy ulicy Karl-Marx-Straße 1 otrzymacie Państwo informacje na temat Frankfurtu i okolicy, jak również możecie Państwo wypożyczyć przewodnik audio po żydowskiej

historii Frankfurtu i Słubic. Godziny otwarcia: pon. – pt. 10:00 – 18:00 i w sb. 10:00 – 14:00. <http://www.tourismus-ffo.de>

Gmina żydowska

Dom gminy żydowskiej znajduje się przy ulicy Halbe Stadt 30. Zainteresowane grupy mogą po uprzednim umówieniu się z panią Larysa Bargteyl (e-mail: l.bargteyl@web.de, tel. 0049 335 284 55 51) zobaczyć wystawę „Historia Żydów we Frankfurcie — od 1294 do 1945”.

Dojazd do Frankfurtu nad Odrą

Pociągiem

Pociąg regionalny RE 1 jedzie co pół godziny z Magdeburga lub Brandenburga przez Berlin do Frankfurtu nad Odrą. Z Polski przyjeżdża dwa razy dziennie pociąg osobowy z Poznania do Frankfurtu nad Odrą. Poza tym we Frankfurcie zatrzymuje się Berlin-Warszawa-Express, który trzy razy dziennie kursuje między dwiema stolicami.

Autobusem

W Słubicach znajduje się dworzec autobusowy, który łączy miasto z okolicą. Informacje o planie odjazdów można znaleźć na stronie: <http://www.e-podroznik.pl/>. Piechotą dochodzi się do centrum Frankfurtu w około 20 minut.